
**СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ МІСЬКОГО
ПЕЙЗАЖНОГО ОПИСУ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ
ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ Ч. ДІККЕНСА
«РІЗДВЯНА ПІСНЯ»)**

Гуменюк І. Л.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-557-0-3>

ВСТУП

Одним з актуальних питань сучасної лінгвістики було і залишається всебічне дослідження художнього тексту, категорій, функцій, виражально-зображальних засобів його творення та композиції. Серед композиційно-мовленневих форм будь-якого художнього твору належне місце займає пейзажний опис, різні види якого (міський, сільський тощо) здебільшого відіграють роль тла у прозових творах. Опис міста є невід'ємним складником, за допомоги якого письменник відтворює своє авторське бачення художнього простору, в якому розгортаються події. Текстологи вбачають у пейзажному описі складову мовної картини світу автора. На думку Н.Г. Майбороди, саме опис довкілля виконує роль своєрідного маркера індивідуального стилю письменника, якому притаманні певні стилістичні особливості¹.

Науковий інтерес лінгвістів до вивчення пейзажних замальовок викликаний їхньою багатогранністю. Пейзаж, насамперед, є предметом наукового пошуку мистецтвознавців. У мовознавстві літературні пейзажні описи вивчають у когнітивному, стилістичному, структурно-граматичному, функціональному, прагматичному й лінгвоперсональному напрямках.

На сьогодні існує безліч дефініцій пейзажу як жанру зображального мистецтва і як об'єкта літературознавчих студій. Проте, привертає увагу лінгвістів певна неоднозначність у трактуванні понять «опис природи» та «пейзаж». Досліджуючи питання кореляції термінів «образ природи»,

¹ Майборда Н.Г. Опис природи у художніх творах Д.І. Яворницького як компонент етнолінгвістичної картини світу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*. 2008. Т. 16, № 14. С. 166.

«пейзаж» та «опис природи», Ю. О. Свірідова² дійшла висновку про те, що «опису природи» відповідає поняття «лендскіп», головною функцією яких є створення натуралістичного тла для розгортання подій у художньому творі. У свою чергу термін «пейзаж», на думку дослідниці, являє собою образну картину міста або села, характеризується поліфункціональністю та є результатом авторського задуму.

Проблематику функціонування пейзажних описів різних видів у канві різножанрових творів висвітлено у роботах І.І. Шайнер³, Т. А. Чаплинської⁴, Л. Л. Станіславової⁵, Г. П. Пасічник⁶, Цао Цзіна⁷.

Розглядаючи пейзажні замальовки з позиції когнітивної лінгвістики, Н. Ф. Босак і О. А. Кучерява⁸ зазначають, що даний вид опису є носієм інформації, який здатен моделювати концептуальний простір будь-якого художнього твору. А. Романченко⁹, І. О. Лук'яченко, М. О. Герделеску¹⁰, О. Брайко¹¹, І. П. Хижа¹², Н. В. Бохун¹³, О. В. Назаренко,

² Свірідова Ю. Опис природи і пейзаж: критерії розрізнення (на матеріалі австралійської поезії ХХ століття). *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2014. Вип. 2 (74). С. 227–228.

³ Шайнер І.І. Поліфункціональність пейзажу в художніх текстах на військову тематику. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 3 (71). С. 130–132.

⁴ Чаплинська Т.А. Функціональні особливості пейзажних описів в англійському реалістичному дискурсі (на матеріалі роману Ш. Бронте «Шірлі»). *Нова філологія*. 2017. № 71. С. 143–146.

⁵ Станіславова Л.Л. Функції пейзажних описів у повісті Гр. Тютюнника «Вогник далеко в степу». *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2009. С. 207–210.

⁶ Пасічник Г.П. Функції опису пейзажу в англословянському художньому дискурсі початку ХХ століття. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серія «Филология. Социальные коммуникации»*. 2017. Том 26 (65). № 1. С. 264–270.

⁷ Цао Цзіна. Особливості контрастного опису довкілля у творчості Лу Яо. *Китайознавчі дослідження*. 2022. № 1. С. 95–105.

⁸ Босак Н.Ф., Кучерява О.А. Пейзажні описи в концептуальному просторі художнього твору. *Проблеми зіставної семантики*. 2011. Вип. 10 (2). С. 203–208.

⁹ Романченко А. Тропіка пейзажного опису Ю. Яновського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 2 (50). С. 381–386.

¹⁰ Лук'яченко І.О., Герделеску М.О. Стилiстичні особливості пейзажних описів у романі Т. Майн Ріда «The Headless Horseman». *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 20. Т. 2. С. 33–40.

¹¹ Брайко О. Колористика в малій прозі Євгена Гуцала. *Слово і час*. 2019. № 2. С. 41–56.

¹² Хижа І.П. Лексико-стилiстичні особливості літературних тестів Мо Яня (на основі оповідань «Геній» та «Відпустити на волю»). *Китайознавчі дослідження*. 2022. № 3. С. 51–61.

¹³ Бохун Н.В. Мовні засоби створення пейзажу в іспанській поезії ХХ століття. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 45. С. 46–48.

К. В. Деменкова¹⁴ ґрунтовно дослідили тропіку ідіюстилів вітчизняних і закордонних письменників, виокремивши авторську палітру виражальних засобів творення картин природи в прозових і віршованих творах. Лінгво-стилістичні характеристики описів природи також розглядаються як аргументативні прийоми у медійному екологічному дискурсі на парадигматичному та синтагматичному рівнях¹⁵.

Незважаючи на ґрунтовні мовознавчі розвідки стосовно стилістичних особливостей пейзажних описів у художніх творах різних періодів та жанрів, поза увагою лінгвістів залишаються зображальні засоби реалізації певного виду пейзажу, а саме опису міського краєвиду. Беручи до уваги вище зазначене, *мета* даної праці полягає в аналізі та унаочненні стилістичних засобів створення міського пейзажного опису в англійськомовній прозі. Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань: ідентифікувати та стратифікувати найтиповіші парадигматичні засоби виразності; проаналізувати найуживаніші синтаксичні та синтагматичні експресивні засоби, зафіксовані в оповіданні Ч. Діккенса «Різдва на піснях».

Матеріали та методи. Теоретичним підґрунтям статті стали роботи українських (О. В. Бабире¹⁶, Н. М. Лукаш, С. О. Педченко¹⁷, Ю. Свірідової¹⁸, Т. А. Чаплинської¹⁹ та інш.) і закордонних

¹⁴ Назаренко О.В., Деменкова К.В. Стилістичні засоби втілення художнього образу сходу у сучасних англомовних творах прозової форми. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 18. С. 20–24.

¹⁵ Бабире О.В. Стилістичні засоби як аргументативні прийоми в англомовному екологічному дискурсі (на матеріалі документальних фільмів). *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2011. С. 51–56.

¹⁶ Бабире О.В. Стилістичні засоби як аргументативні прийоми в англомовному екологічному дискурсі (на матеріалі документальних фільмів). *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2011. С. 51–56.

¹⁷ Лукаш Н.М., Педченко С.О. Мовні засоби експресивізації художнього тексту (на матеріалі роману Марії Матіос «Щоденник страченої»). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Львівський філологічний часопис*. 2022. № 12. С. 104–109.

¹⁸ Свірідова Ю. Опис природи і пейзаж: критерії розрізнення (на матеріалі австралійської поезії ХХ століття). *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2014. Вип. 2 (74). С. 227–232.

¹⁹ Чаплинська Т.А. Функціональні особливості пейзажних описів в англійському реалістичному дискурсі (на матеріалі роману Ш. Бронте «Шірлі»). *Нова філологія*. 2017. № 71. С. 143–146.

(Дж. В. Блікер, Б. С. Блікер²⁰, М. Берк²¹, С. Сіддала²², Цао Цзіна²³) науковців у галузі текстології. Матеріалом пропонованої лінгвістичної розвідки слугували міські пейзажні описи, дібрані з оповідання Ч. Діккенса «Різдвяна пісня». Виходячи з лінгвістичних характеристик матеріалу, нами було застосовано методи синтезу та аналізу – для обґрунтування теоретичних засад дослідження; методи суцільної вибірки і класифікації фактичного матеріалу – для відбору фрагментів міських пейзажних замальовок та опису зображальних засобів різних мовних рівнів; контекстуальний і компонентний види аналізу – для опису стилістичних функцій виявлених виражальних засобів у пейзажних описах міста.

Загальноприйнятим є розрізнення стилістичних мовних ресурсів за рівнем їхньої взаємодії на тропи та виражальні засоби. У сучасній лінгвістиці зображальні засоби виразності характеризуються як парадигматичні, що актуалізуються за допомоги лексичного наповнення та синтаксичної структури художнього твору. На противагу їм, виражальні засоби або фігури мови вважаються синтагматичними, оскільки ступінь експресивності знаходиться у прямій залежності від їх лінійного розташування у тексті²⁴.

1. Зображальні засоби виразності парадигматичного рівня

Змальовуючи картини міського життя письменник вдається до стилістичних лінгвістичних засобів різних мовних рівнів. Так, на *фонетичному рівні* міські пейзажі реалізуються за допомоги ониматопеї та алітерації. Звукові образи живої природи сприяють цілісному сприйняттю міських пейзажів. Читач ніби поринає у вирій звуків міста, сприймаючи погодні зміни, озвучення життєдіяльності живих істот, шелесту листя, стихії, завдяки звуконаслідуванню. Для унаочнення життя вечірнього міста, Ч. Діккенс вдається до передачі писку (*squeak*) й шарудіння (*scuffle*) мишей за стінами старого будинку. Тишу зимового вечора не порушують ні капання (*drip*) води з водостічної труби на задньому дворі, ні шурхіт (*sigh*) гілок похмурої тополі: ... ***not a squeak and scuffle from the mice behind the paneling, not a drip from the half-thawed water-spout in the dull yard behind, not a sigh among the leafless***

²⁰ Bleeker G.W., Bleeker B.S. Literary Landscapes: Using Young Adult Literature to Foster a Sense of Place and Self. *The ALAN Review*. 2008. P. 84–90.

²¹ The Routledge Handbook of Stylistics / ed. by M. Burke. London; New York: Routledge, 2014. 540 p.

²² Siddal S. *Landscape and Literature*. Cambridge, 2009. 130 p.

²³ Цао Цзіна. Особливості контрастного опису довкілля у творчості Лу Яо. *Китайознавчі дослідження*. 2022. № 1. С. 95–105.

²⁴ Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Вінниця, 2011. С. 28.

*boughs of one despondent poplar...*²⁵, що також підсилюється синтаксичним повтором.

Іншим продуктивним зображальним засобом є алітерація, сутність якої полягає у повторенні однотипних приголосних звуків або їхніх сполучень, що створює своєрідний ритм уривку. Зазначене явище можливо прослідкувати на прикладі, де фонема /r/ повторюється у дієсловах: ... *and his ears were deafened by the thundering of water, as it rolled and roared, and raged among the dreadful caverns it had worn, and fiercely tried to undermine the earth*²⁶. У наведеному описі перед очима головного героя постає картина вирування водної стихії. Звуки громоподібного (*thundering, roared*) ревіння води, її стрімкий бурхливий рух (*rolled, raged*) у підводних печерах створюють ефект поступового нагнітання відчуття невідвортної катастрофи, що досягається завдяки ампліфікації дієслів.

Лексичний рівень представлений більшою кількістю зображальних засобів, серед яких було зафіксовано епітети та метафори. Найпоширенішим стилістичним засобом даного мовного рівня є різновиди епітетів, серед яких прийнято виділяти візуальні (постійні, колористичні), антропні (описують людські якості, притаманні предмету або явищу), сенсорні (одористичні, тактильні), аксіологічні (характеризують абстрактні поняття, предмети), описово-оцінні з різною конотацією. Основною функцією будь-якого епітету є увиразнення й конкретизація ознаки предмета чи людини, а також підсилення певної тональності описуваного пейзажу. Аналіз фактичного матеріалу показав, що у розглядуваному оповіданні автор здебільшого вживає постійні, сенсорні та описово-оцінні епітети. Розглянемо опис міської вулиці взимку: ... *and the windows blacker, contrasting with the smooth white sheet of snow upon the roofs, and with the dirtier snow upon the ground; which last deposit had been ploughed up in deep furrows by the heavy wheels of carts and wagons...*²⁷, де колористичні епітети (*blacker, white*) підкреслюють контраст між темними вікнами і білим снігом на дахах будинків. Для зображення вулиці, вкритої брудним (*dirtier*) снігом з глибокими (*deep*) борознами від важких (*heavy*) коліс возів, письменник підібрав постійні епітети.

Серед розмаїття даного виду тропів Ч. Діккенс застосовує сенсорні зображальні засоби, які описують тактильні відчуття. В уяві читача постає гнітюча атмосфера бідного міського житла завдяки одористичним і тактильним епітетам, які передають неприємний запах (*earthly*) та холод (*chilly*) у будинку, де живуть бідні лондонці: *There was*

²⁵ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 27.

²⁶ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 50.

²⁷ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 40.

an *earthly* savour in the air, a *chilly* bareness in the place, which associated itself somehow with too much getting up by candle-light, and not too much to eat²⁸.

Окрім номінативної функції епітетами притаманна й емоційно-оцінна функція, яка реалізується використанням у замальовках міста оцінних епітетів з полярною конотацією. Описуючи політ Скруджа, автор приділив значну увагу опису пейзажу, який розгорнулася перед очима головного героя: ... *they stood upon a bleak and desert moor, where monstrous masses of rude stone were cast about, as though it were the burial-place of giants...*²⁹. Гнітюче враження від картини природи виникає завдяки використанню оцінних епітетів з негативною конотацією, які передають суворість (*bleak*) й занедбаність (*desert*) місцевості з грудми величезного (*monstrous*) каміння. Неприємні відчуття посилює також порівняння описаного середовища з місцем поховання велетнів (*as though it were the burial-place of giants*).

Однією з особливостей ідіостилю Ч. Діккенса є метафоричність створених ним описів міста, де фігурують різні види метафори, сутністю яких є заміщення поняття, перенесення властивостей одного явища на інше за принципом подібності. Якщо прості метафори характеризують об'єкти навколишнього середовища, створюють певну атмосферу опису, то розгорнутий вид згаданого стилістичного засобу надає експресивності й емоційного напруження фрагменту. Наприклад, письменник змальовує картину ранкового міста, до якої вводить метафору: *After a little, the rising sun came to strike him with its long bright rays. He walked by the river in the morning stillness, far from the houses. And in the light and warmth of the sun fell asleep on the bank*³⁰. Сонце «б'є» героя яскравими променями, коли він гуляє берегом річки.

Діккенс створює образ зимового міста, вдаючись до розгорнутої метафори, яка увиразнює опис: *The ancient tower of a church, whose gruff old bell was always peeping slyly down at Scrooge out of a gothic window in the wall, became invisible, and struck the hours and quarters in the clouds, with tremulous vibrations afterwards as if its teeth were chattering in its frozen head up there. The cold became intense*³¹. У наведеному уривку хрипкий церковний дзвін хитро «підглядає» (*was peeping slyly down*) за головним героєм з вікна дзвіниці й відбиває час (*struck the hours and quarters*) з дрижанням (*tremulous vibrations*). Порівняння звукових вібрацій старого дзвону з цокотінням зубів від холоду (*as if its teeth were*

²⁸ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 27.

²⁹ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 49.

³⁰ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 44.

³¹ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 13.

chattering in its frozen head up there) надає опису негативної емоційної забарвленості.

Образність міських пейзажних описів також забезпечується авторськими метафорами, одним з різновидів яких є метафора-персоніфікація. Згаданий вид метафори відображає художнє бачення навколишнього середовища письменником. Так, до прикладу, у наступному фрагменті зимового пейзажу автор надає людських рис частинам доби, описуючи боротьбу ночі з яскравим днем та панування темної ночі над світом: *All he could make out was, that it was still very foggy and extremely cold, and that there was no noise of people running to and fro, and making a great stir, as there unquestionably would have been if night had beaten off bright day, and taken possession of the world*³².

2. Виразальні засоби виразності синтагматичного рівня

На синтагматичному рівні стилістичні засоби творення міських пейзажних описів представлені порівнянням, антитезою, паралелізмом конструкцій, градацією, відокремленням, анафорою, персоніфікацією, переліченням, а також комбінацією різних засобів виразності. Як відомо, синтаксичні виразальні засоби є невід'ємною ознакою ідіостилю будь-якого письменника. Зокрема, порівняння є одним з найчастотніших засобів реалізації мовної картини світу автора. Образні порівняння покликані не лише увиразнювати мовлення, а й зосереджувати увагу читача на важливих деталях картини природи. Крім того, добираючи прості або розгорнуті порівняння, письменник висловлює власне ставлення до зображуваних деталей міського краєвиду. Зафіксовані у творі компаративи різняться за типом конструкції, маркерами способу порівняння та належністю лексем до певного мовного рівня. Лексичною маніфестацією порівняння слугують валентно недостатні слова *seem, look like, resemble* тощо. У наведеній нижче картині вечірнього міста лексема *seem* формує порівняння, де головному герою здається, що загадкове примарне світло походить з сусідньої кімнати: *... he began to think that the source and secret of this ghostly light might be in the adjoining room, from whence, on further tracing it, it seemed to shine*³³.

До граматичних маркерів компаративем відносять також сполучники *as if, as though, like*. Сполучник *like* є компонентом реального порівняння, наприклад: *The city clocks had only just gone three, but it was quite dark already – it had not been light all day – and candles were flaring in the windows of the neighbouring offices, like ruddy smears upon the palpable brown air*³⁴. Мерехтіння свічок у вікнах офісів зіставляється з плямами

³² Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 23.

³³ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 39.

³⁴ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 9.

іржі на фоні коричневого повітря, що додає опису зимового Лондону негативної тональності. Неприємне враження від погано освітлених міських вулиць підсилюється також іншою стилістичною фігурою – відокремленням (*it had not been light all day*).

У пейзажі нічного міста в аналізованому художньому творі зафіксовано порівняльний сполучник *as though*, функцією якого є вираження ірреальної рівності. Тут основою порівняння є рух стихії, дії живих істот, а порівнюються дерева й люди, що хитають кронами, як головами, і ніби погрожують мешканцям величезного будинку: *The darkness deepened, the trees, that ringed the old houses, swayed in the rising wind, as though they shook their heads threateningly at the house, massive in a gloom*³⁵.

Серед синтаксичних виражальних засобів, варто також зазначити контраст, який використовується письменником для підкреслення неоднорідності міських краєвидів. До прикладу, в наведеному описі автор змальовує звичайне місто і невеселу атмосферу в ньому (*nothing very cheerful*), яка протиставляється життєрадісному й веселому настрою (*an air of cheerfulness*) поза його межами, що реалізується через протиставлення антонімічних словосполучень та за допомогою сполучника *yet*: *There was nothing very cheerful in the climate or the town, and yet was there an air of cheerfulness abroad that the clearest summer air and brightest summer sun might have endeavoured to diffuse in vain*³⁶. Більшої виразності фрагменту додає також інверсія (*and yet was there an air of cheerfulness abroad*), що підкреслює життєрадісний настрій і вирування міського життя.

Однією з найчастотніших стилістичних фігур, що є засобом зв'язності тексту, виступають паралельні конструкції. Саме синтаксичні повтори створюють ритм і увиразнюють авторські міські пейзажі. Так, в картині морозного дня перед Різдвом письменник передає реакцію лондонців на холодну й туманну погоду, що вербалізується синтаксичним паралелізмом: *It was cold, bleak, biting weather: foggy whithal: and he could hear the people in the court outside, go wheezing up and down, beating their hands upon their breasts, and stamping their feet upon the pavement stones to warm them*³⁷.

Зазвичай автор удається до відокремлення задля деталізації особливостей міського ландшафту, що робить описи не лише інформативними, а й привертає увагу читача до важливих особливостей місцевості. Відокремлення реалізується однією лексемою або поширеною групою слів та пунктуаційно виділяється тире, комою. У

³⁵ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 54.

³⁶ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 41.

³⁷ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 8-9.

наведеному фрагменті виокремлено комами характеристики тьмяної імли над вулицями, що підкреслює забрудненість міського повітря: *The sky was gloomy, and the shortest streets were choked up with a dingy mist, half thawed, half frozen, whose heavier particles descended in a shower of sooty atoms, as if all the chimneys in Great Britain had, by one consent, caught fire, and were blazing away to their dear hearts' content*³⁸.

Типовим стилістичним прийомом створення міських замальовок є ампліфікація, яка полягає у нагнітанні синонімів або однорідних членів речення. Нагромадження однорідних елементів увиразнює пейзажні описи. Письменник звертається до ампліфікації для передачі сильного холоду, який змушує «танцювати» кров у жилах і рухатися: *No fog, no mist; clear, bright, jovial, stirring, cold; cold, piping for the blood to dance to; Golden sunlight; Heavenly sky; sweet fresh air; merry bells. Oh, glorious! Glorious*³⁹! Різдвяну атмосферу зимового ранку у місті підкреслюють однорідні члени речення наприкінці уривку.

Близьким до ампліфікації є перелічення, основою якого є конструкція з однорідними членами речення, вираженими різними граматичними категоріями⁴⁰. Для даного стилістичного прийому характерними є різні способи об'єднання одиниць одного рівня, які виступають у тексті стилістично різноякісними мовними одиницями⁴¹. Перерахування деталізує міські пейзажі, сприяє логічному опису явищ, протікання процесів у живій природі. Так, письменник вдається до перелічення для змалювання занедбаного куточку міської окраїни, де немає іншої рослинності окрім моху, трави та дроку: ... *and water spread itself wheresoever it listed, or would have done so, but for the frost that held it prisoner; and nothing grew but moss and furze, and coarse rank grass*⁴².

Яскравою стилістичною фігурою синтагматичного рівня вважаємо градацію, яка ґрунтується на посиленні або послабленні експресивності однорідних зображальних засобів. Градація репрезентується у художньому тексті клімаксом (збільшенням значимості однорідних членів речення, синонімів, тропів) й антиклімаксом (зменшенням інтенсивності денотативного значення мовних одиниць)⁴³. Наприклад: *Down in the west the setting sun had left a streak of fiery red, which glared upon the desolation for an instant, like a sullen eye, and frowning lower,*

³⁸ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 40-41.

³⁹ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 72.

⁴⁰ Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. С. 5.

⁴¹ Мацько Л.І. Стилістика української мови : підручник / за ред. Л.І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

⁴² Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 49.

⁴³ Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. С. 97.

*lower, lower yet, was lost in the thick gloom of darkest night*⁴⁴. В описі поступового заходу сонця над вечірнім містом автор вдається до висхідної градації, яка вербалізується за допомоги лексичного повтору прислівника *lower*, та у комбінації з порівнянням останнього сонячного променя з похмурим поглядом людини (*like a sullen eye*) передає момент настання ночі.

Аналіз дібраного фактичного матеріалу показав, що в міських пейзажних описах часто поєднуються різнорівневі зображальні засоби і фігури, що додає фрагментам більшої стилістичної забарвленості та експресії. Порівнюючи головного героя з явищами природи, письменник створює багатобарвний візуальний образ, комбінуючи тропи (епітети, метафори), експресивність яких підсилюється стилістичними фігурами (порівнянням, анафорою, ампліфікацією, синтаксичним паралелізмом): *External heat and cold had little influence on Scrooge. No warmth could warm, no wintry weather chill him. No wind that blew was bitterer than he, no falling snow was more intent upon its purpose, no pelting rain, less open to entreaty. Foul weather didn't know where to have him. The heaviest rain, and snow, and hail, and sleet, could boast of the advantage over him in only one respect. They often 'came down' handsomely, and Scrooge never did*⁴⁵. На початку описового уривку негативні риси характеру Скруджа зіставляються з вітром, дощем, снігом, які здаються більш «людяними» за героя завдяки зверненню до анафори, епітетів, розгорнутого порівняння та синтаксичного паралелізму (...*No warmth could warm, no wintry weather chill him. No wind that blew was bitterer than he, no falling snow was more intent upon its purpose, no pelting rain, less open to entreaty*...). Всі сили природи та стихії мають важливу «перевагу» над персонажем – рано чи пізно сильна злива, сніг, град, мокрий сніг змінюються на хорошу погоду. Така особливість природи вербалізується за допомоги ампліфікації (*The heaviest rain, and snow, and hail, and sleet*...). Ключовим моментом опису є останнє речення, де автор доповнює образ головного героя персоніфікацією погодних змін, що «заспокоюються, стихають», як людина після конфлікту, але Скрудж не змінює ставлення до навколишнього світу (... *They often 'came down' handsomely, and Scrooge never did*).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило насиченість пейзажних описів міста тропами та стилістичними фігурами, які роблять картини міста колоритними, неповторними й експресивними. Різноманітність

⁴⁴ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 49-50.

⁴⁵ Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. P. 8.

авторського арсеналу уможливило створення в уяві реципієнта різнополярні художні образи міста.

До констант, що вербалізують літературний міський пейзажний опис, належать на фонетичному рівні – алітерація та звуконаслідування; на лексичному рівні – постійні, візуальні, сенсорні, описово-оцінні епітети, проста і розгорнута метафора, метафора-персоніфікація; на синтагматичному рівні – прості й розгорнуті порівняння, антитеза, паралельні конструкції, градація, відокремлення, анафора, персоніфікація, перелічення.

Багатство зображальних засобів і стилістичних прийомів віддзеркалене в стилістичній конвергенції змішаного типу, яка домінує в міських пейзажних описах. Найчастотнішими комбінаціями стилістичних засобів у складі конвергенції виступають різновиди епітетів, метафор, порівнянь, паралельні конструкції, персоніфікація, перелічення.

Розглянуті стилістичні засоби створення міського пейзажного опису не вичерпують багатогранності тропіки опису як однієї композиційно-мовленнєвих форм, тому вбачаємо перспективним вивчення лінгвостилістичних особливостей інших видів описів на матеріалі різних мов.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено вивченню стилістичних властивостей міських пейзажних описів в англійськомовній прозі. Метою дослідження є аналіз стилістичних засобів створення міських краєвидів на матеріалі оповідання Ч. Діккенса «Різдвяна пісня». Виокремлено зображальні засоби парадигматичного й синтагматичного рівнів. Встановлено, що для відтворення міського пейзажу автор використовує ономатопею, алітерацію, різновиди епітетів та метафор, які акцентують увагу на багатобарвності, швидкому ритмі, звуках міста. На синтагматичному рівні емоційно-естетичний потенціал пейзажних описів міста представлений порівнянням, антитезою, паралельними конструкціями, градацією, відокремленням, анафорою, персоніфікацією, переліченням. Різнобарвна палітра стилістичних засобів створення міського пейзажного опису представлена конвергенцією змішаного типу, в якій поєднуються виражальні засоби і прийоми обох аналізованих рівнів. Сформована система тропів та стилістичних фігур виконує експресивну функцію й створює в уяві читача неповторний образ міста, як персонажа твору, унаочнюючи його колористику, топоніміку, атмосферу життя.

Література

1. Бабире О.В. Стилістичні засоби як аргументативні прийоми в англомовному екологічному дискурсі (на матеріалі документальних фільмів). *Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи*. 2011. С. 51–56.

2. Босак Н.Ф., Кучерява О.А. Пейзажні описи в концептуальному просторі художнього твору. *Проблеми зіставної семантики*. 2011. Вип. 10 (2). С. 203–208.

3. Бохун Н.В. Мовні засоби створення пейзажу в іспанській поезії ХХ століття. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 45. С. 46–48. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.45-2.11>

4. Брайко О. Колористика в малій прозі Євгена Гуцала. *Слово і час*. 2019. № 2. С. 41–56. DOI: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2019.02.41-56>

5. Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Вінниця, 2011. 328 с.

6. Лукаш Н.М., Педченко С.О. Мовні засоби експресивізації художнього тексту (на матеріалі роману Марії Матіос «Щоденник страченої»). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Львівський філологічний часопис*. 2022. № 12. С. 104–109. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.17>

7. Лук'янченко І.О., Герделеску М.О. Стилістичні особливості пейзажних описів у романі Т. Майн Ріда «The Headless Horseman». *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 20. Т. 2. С. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.2.6>

8. Майборда Н.Г. Опис природи у художніх творах Д.І. Яворницького як компонент етнолінгвістичної картини світу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*. 2008. Т. 16, № 14. С. 166–172.

9. Мацько Л.І. Стилістика української мови : підручник / за ред. Л.І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

10. Назаренко О.В., Деменкова К.В. Стилістичні засоби втілення художнього образу сходу у сучасних англомовних творах прозової форми. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 18. С. 20–24. DOI: <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2019-18-20-24>

11. Пасічник Г.П. Функції опису пейзажу в англомовному художньому дискурсі початку ХХ століття. *Учёные записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2017. Том 26 (65). № 1. С. 264–270.

12. Романченко А. Тропіка пейзажного опису Ю. Яновського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 2 (50). С. 381–386. DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2023.2\(50\).381-386](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2023.2(50).381-386)
13. Свірідова Ю. Опис природи і пейзаж: критерії розрізнення (на матеріалі австралійської поезії ХХ століття). *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2014. Вип. 2 (74). С. 227–232.
14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
15. Станіславова Л.Л. Функції пейзажних описів у повісті Гр. Тютюнника «Вогник далеко в степу». *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2009. С. 207–210.
16. Чаплинська Т.А. Функціональні особливості пейзажних описів в англійському реалістичному дискурсі (на матеріалі роману Ш. Бронте «Шірлі»). *Нова філологія*. 2017. № 71. С. 143–146.
17. Хижа І.П. Лексико-стилістичні особливості літературних тестів Мо Яня (на основі оповідань «Геній» та «Відпустити на волю»). *Китаєзнавчі дослідження*. 2022. № 3. С. 51–61. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2022.03.051>
18. Цао Цзін. Особливості контрастного опису довкілля у творчості Лу Яо. *Китаєзнавчі дослідження*. 2022. № 1. С. 95–105. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2022.01.095>
19. Шайнер І.І. Поліфункціональність пейзажу в художніх текстах на військову тематику. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 3 (71). С. 130–132. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-3\(71\)-130-132](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-3(71)-130-132)
20. Bleeker G.W., Bleeker B.S. Literary Landscapes: Using Young Adult Literature to Foster a Sense of Place and Self. *The ALAN Review*. 2008. P. 84–90.
21. Dickens Ch. The Christmas Books. London, 1994. 234 p.
22. Siddal S. Landscape and Literature. Cambridge, 2009. 130 p.
23. The Routledge Handbook of Stylistics / ed. by M. Burke. London; New York: Routledge, 2014. 540 p.

Information about the author:

Humeniuk Inna Leonidivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Foreign Languages Department
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy 40002, Ukraine